

Prof. dr hab. inż. Grzegorz Sobolewski

Warszawa, 16 sierpnia 2022 r.

Szkoła Główna Służby Pożarniczej

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr **Kamili JAKUBCZAK-KRAWCZYŃSKIEJ**

na temat:

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE W ZAPEWNIANIU BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH REGIONU PIOTRKOWSKIEGO

opracowanej pod kierownictwem naukowym promotora

prof. dr. hab. Bogusława PACKA

1. Kwestie ogólne

Organizacje pozarządowe pełnią ważną i niekwestionowaną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym, narodowym i międzynarodowym. W obliczu wojny w Ukrainie w sposób szczególnie uwidacznia się znaczenie tych organizacji na rzecz ratownictwa, ochrony ludzi, elementów infrastruktury krytycznej i dóbr narodowych oraz środowiska naturalnego. Stanowią one wiodące wsparcie pomocy osobom poszkodowanym czy likwidacji skutków działań militarnych, mogą także realnie oddziaływać na kształtowanie postaw obywatelskich wobec uchodźców i potrzeb państwa broniącego się przed agresją zbrojną. Ich atutem jest spontaniczność, szybka i sprawna reakcja w nagłych sytuacjach zagrożenia oraz w razie potrzeby niesienia pomocy materialnej i pomocy humanitarnej. Różnorodność tych organizacji i zróżnicowany charakter ich aktywności czyni je wartościowym elementem systemu bezpieczeństwa narodowego.

Szczególnego jednak znaczenia nabiera działalność organizacji pozarządowych w wymiarze lokalnym. Idea współczesnego społeczeństwa obywatelskiego zakłada koncepcję obywatela aktywnego, którego społeczne funkcjonowanie nie przybiera postawy roszczeniowej i nie ogranicza się jedynie do korzystania z przysługujących mu praw. Tworząc społeczności lokalne, chcemy mieć wpływ na ich funkcjonowanie, jak też aktywnie uczestniczyć w zapewnieniu bezpieczeństwa lokalnego. Bardzo często organizacje pozarządowe zajmują się diagnozowaniem i identyfikacją potrzeb społeczności, w ramach których funkcjonują, oraz sposobami ich zaspokajania. Dlatego też organy administracji samorządowej, które ustawowo powołane są do zapewniania bezpieczeństwa publicznego w ujęciu lokalnym, coraz częściej współpracują i doceniają aktywność społeczną, zapraszając obywateli do konsultacji w zakresie swojego działania. Od lat można zauważyć wzrost znaczenia organizacji pozarządowych na szczeblu lokalnym, często stanowią one ważny element lokalnych systemów bezpieczeństwa.

Na tym tle rozprawę Pani mgr Kamili Jakubczak-Krawczyńskiej należy postrzegać pozytywnie. Doktorantka odniosła się do bardzo ważnego obecnie problemu, jakim jest udział organizacji pozarządowych w zapewnianiu bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego. Dlatego z satysfakcją podjąłem się zrecenzowania rozprawy doktorskiej mgr Kamili Jakubczak-Krawczyńskiej na temat *Organizacje pozarządowe w zapewnianiu bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego*, napisanej pod kierownictwem naukowym prof. dr. hab. Bogusława Packa.

Badania prowadzone przez Doktorantkę w zakresie wyjaśnienia warunków i zasad działania organizacji pozarządowych w obszarze bezpieczeństwa społeczności lokalnych oraz w celu opracowania propozycji rozwiązań w obszarze prawno-organizacyjnym, finansowym, a także w obszarze społeczno-kulturowym umożliwiających wzrost poziomu zaangażowania organizacji pozarządowych w działania na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych, należy uznać za zasadne i bardzo oczekiwane zarówno przez specjalistów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, jak i aktywnych działaczy organizacji pozarządowych, którym bliskie jest bezpieczeństwo społeczności lokalnych.

Powyższe wyjaśnienia uzasadniają potrzebę podjęcia tematu i przedstawienia rezultatów badań w formie opracowania naukowego, ujmującego w sposób całościowy przedmiotową problematykę.

2. Ocena rozprawy

a) Ocena metodologiczna rozprawy

Metodologiczne podstawy badań naukowych zostały zawarte w rozdziale pierwszym. Przedstawiając sytuację problemową, Doktorantka w sposób czytelny uzasadniła potrzebę podjęcia badań na przyjęty temat w tytule rozprawy oraz przytoczyła racjonalne ku temu argumenty. Pewien niedosyt można odczuwać w zakresie mało wyrazistej krytycznej analizy literatury przedmiotu badań, która w tego typu pracach naukowych jest nie tylko zalecana, ale wręcz oczekiwana. W dalszej części rozdziału metodologicznego przedstawiono przedmiot i cele badań oraz problemy badawcze i hipotezy robocze. Ponadto, co warte jest podkreślenia, Autorka przedstawiła organizację badań, charakteryzując zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze oraz przyjęte ograniczenia.

Przedmiotem badań były działania podejmowane przez organizacje pozarządowe na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych w warunkach instytucjonalnych oraz pozainstytucjonalnych. Doktorantka, określając cele badań, wyodrębniła cel poznawczy i cel utylitarny oraz cele szczegółowe badań. Z uznaniem należy odnieść się do przyjętego celu utylitarnego badań, którym było *stworzenie rekomendacji dla planu poprawy stanu bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego, poprzez ustalenie możliwości zwiększenia udziału organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz zapewniania tego bezpieczeństwa*. Konsekwentnie do określonego celu badawczego główny problem badawczy został wyrażony w postaci pytań: *Jaką rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego odgrywa aktywność obywatelska członków tych społeczności zrzeszonych w organizacjach pozarządowych? Jakiego charakteru działania i w jakich obszarach należy podjąć, aby możliwa była poprawa stanu bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego?* Takie podejście zasługuje na podkreślenie, gdyż formułowane problemy badawcze powinny pozostawać w ścisłym związku z przyjętymi celami badawczymi, a ich rozwiązanie ma prowadzić do osiągnięcia zakładanych celów badawczych. Za godne pochwały należy uznać rozwiązanie polegające na formułowaniu hipotez w odniesieniu do problemu głównego, jak i do przyjętych szczegółowych problemów badawczych. Zabrakło jednak pełnej konsekwencji w tego typu podejściu. Autorka określiła aż 8 problemów szczegółowych, natomiast hipotez szczegółowych tylko 6. Nie jest to błędem formalnym, takie rozwiązania czasami są stosowane w procesie formułowania założeń badawczych, jednak skrupulatna analiza treści określonych hipotez szczegółowych wzbudza wątpliwość co do przypuszczeń w odniesieniu do problemów szczegółowych nr. 3 i 4 (s. 25).

Dlatego bardzo proszę podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej o bardziej precyzyjne odniesienie się do przyjętych założeń (hipotez szczegółowych) do wskazanych problemów szczegółowych. W pozostałych przypadkach ocena korelacji sformułowanych problemów badawczych i przyjętych hipotez, nie wzbudza większych wątpliwości i można je uznać za poprawne.

W dalszej części rozprawy poświęconej założeniom metodologicznym odnajdujemy opis zastosowanych metod, technik i narzędzi badawczych. Mając na uwadze przyjęte założenia badawcze, uważam, że Doktorantka dokonała trafnego doboru metod, technik i narzędzi oraz zastosowała właściwe ograniczenia, zapewniające osiągnięcie założonego celu badań. Należy podkreślić duży wysiłek Doktorantki włożony w zakresie zastosowania metod empirycznych w postaci sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem technik wywiadu i ankietowania. Warto, aby w ramach publicznej obrony rozprawy doktorskiej Doktorantka odniosła się do tego, na ile sondaż diagnostyczny techniką wywiadu był przydatny w weryfikacji hipotez szczegółowych?

Dokonując podsumowania oceny założeń metodologicznych, należy stwierdzić, że tytuł recenzowanej pracy, założone cele badań, sformułowane problemy badawcze i założenia hipotetyczne oraz przyjęte do nich rozwiązania metody łączą przejrzyste i spójne relacje logicznego wynikania, a tym samym pozostają ze sobą w jasnym, nienagannym związku przyczynowo-skutkowym. Przedłożona do oceny praca, mimo wskazanej drobnej wątpliwości w warstwie metodologicznej, jest dziełem naukowym odpowiadającym pod względem sformułowanych założeń badawczych i zastosowanych metod badawczych wymogom stawianym rozprawom doktorskim. Przyjęte założenia metodologiczne pozwoliły uzyskać udokumentowany materiał teoretyczny o cennych walorach poznawczych i utylitarnych.

Podsumowując ocenę metodologiczną rozprawy doktorskiej Pani mgr. Kamili Jakubczak-Krawczyńskiej, mogę z pełnym przekonaniem stwierdzić, że wysoko oceniam wartość sprecyzowanych założeń badawczych, co świadczy o dużej wiedzy i dobrym warsztacie metodologicznym Doktorantki.

b) Ocena merytoryczna rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr. Kamili Jakubczak-Krawczyńskiej, na temat *Organizacje pozarządowe w zapewnianiu bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego*, obejmuje wstęp, rozdział metodologiczny, trzy rozdziały

merytoryczne, zakończenie oraz załączniki. Uzyskane wyniki badań Doktorantka zawarła na 320 stronach opracowania, które stanowią całościowe ujęcie problematyki udziału organizacji pozarządowych w zapewnianiu bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego.

Rozdział drugi rozprawy, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, w początkowej jego części, przedstawia wyniki badań w zakresie terminologii przedmiotu badań. Autorka z powodzeniem dokonuje przeglądu ujęć definicyjnych i możliwych sposobów interpretacji pojęć typu: społeczność lokalna, bezpieczeństwo społeczności lokalnej czy też bezpieczeństwo i porządek publiczny. Trafna analiza przywołanych pojęć tworzy warunki określenia roli organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych. W dalszej części rozdziału Doktorantka z dużą swobodą i trafnie dokonała interpretacji pojęcia zagrożenie, jego relacji z bezpieczeństwem oraz krótkiej charakterystyki zagrożeń bezpieczeństwa społeczności lokalnych, dzieląc je na: zagrożenia naturalne, techniczne i społeczne. Prognoza, analiza i ocena możliwych zagrożeń stają się jednym z najbardziej priorytetowych obszarów poznania naukowego w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, gdyż stanowią podstawę opracowania założeń i określania skutecznych koncepcji zapewnienia bezpieczeństwa. Zastanawiające jest jednak to, dlaczego zagrożenie, jakim jest niewątpliwie terroryzm, został przypisany do grupy zagrożeń technicznych (s. 62). Dlatego warto, aby w ramach dyskusji podczas publicznej obrony Doktorantka przedstawiła krótką analizę możliwych źródeł, form i metod zagrożeń terrorystycznych i zaprezentowała opinię w zakresie możliwej roli organizacji pozarządowych wobec tego typu zagrożeń.

W dalszej części rozdziału przedstawiono także główne podmioty realizujące zadania na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Na podstawie analizy literatury oraz obowiązujących aktów prawnych wyjaśniono zakres, a także charakter zadań i kompetencje tych podmiotów w zakresie zapewniania bezpieczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem zadań samorządu terytorialnego. Opisano współpracę jednostek samorządu terytorialnego z Państwową Strażą Pożarną, Państwowym Ratownictwem Medycznym oraz Policją, a także prywatnym sektorem ochrony. Za bardzo wartościową w kontekście osiągnięcia celu badań uznaję treść podrozdziału 2.4, w ramach którego Autorka zaprezentowała wyniki badań w zakresie samego pojęcia i istoty działania oraz funkcji, jakie może spełniać organizacja pozarządowa. Przeprowadzone badania pozwoliły na odróżnienie organizacji pozarządowych od organizacji pożytku publicznego. Badania umożliwiły Doktorantce także identyfikację głównych obszarów działalności organizacji pozarządowych oraz usystematyzowanie ich

działań na rzecz zapewniania bezpieczeństwa, zwłaszcza bezpieczeństwa społeczności lokalnych w różnych stanach funkcjonowania państwa, tj. w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

W rozdziale trzecim skupiono się przede wszystkim na przedstawieniu wyników badań dotyczących charakterystyki regionu piotrkowskiego jako obszaru badań w zakresie możliwych zagrożeń, funkcjonujących podmiotów bezpieczeństwa i działań na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnej. W rozdziale tym dokonano analizy stanu bezpieczeństwa w regionie piotrkowskim i szczegółowo scharakteryzowano zagrożenia tego regionu z podziałem na zagrożenia naturalne, techniczne i społeczne. W dalszej części rozdziału Autorka przedstawia analizę uwarunkowań organizacyjno-prawnych działań na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego. W pełni należy się zgodzić z Doktorantką, która postuluje, że *pierwszoplanową rolę w zakresie zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych pełnią oczywiście władze lokalne, zwłaszcza samorządy gminne i powiatowe, które spajają, koordynują oraz kontrolują działalność rozmaitych podmiotów w sferze bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego. Bezpieczeństwo to nie może jednak zostać zagwarantowane, jeżeli w jego tworzenie nie zaangażują się w sposób systematyczny i zorganizowany sami członkowie wspólnot lokalnych* (s. 159). Oczywiście współpraca między jednostkami samorządu terytorialnego a mieszkańcami w zakresie realizowania zadań publicznych powinna odbywać się na podstawie tzw. programu współpracy. Jak najbardziej priorytetem konstruowania tego typu programów współpracy powinien być wysoki poziom zaspokajania potrzeb społeczności lokalnych. Dobrze skonstruowany i rzetelnie opracowany roczny program współpracy (o którym napisała Autorka, s. 163–164) może pozwolić na aktywny i skuteczny udział organizacji pozarządowych w kształtowaniu bezpieczeństwa lokalnego. W kolejnej części rozdziału Doktorantka, na podstawie analizy treści rocznych i wieloletnich programów współpracy oraz sprawozdań z ich realizacji, dokonała analiz zasad i charakteru współpracy lokalnych samorządów z organizacjami pozarządowymi w regionie piotrkowskim w zakresie realizacji zadań publicznych oraz zadań na rzecz zapewniania bezpieczeństwa. W rozdziale tym omówiono także wyniki badań ankietowych dotyczących aktywności obywatelskiej mieszkańców regionu piotrkowskiego w działaniach organizacji pozarządowych na rzecz zapewniania bezpieczeństwa.

Prezentowane rozwiązania, uzyskane na podstawie wyników badań, mogą być przesłanką do wdrożenia systemowych rozwiązań w zakresie współpracy organów władzy samorządowej z organizacjami pozarządowymi w procesie zapewnienia bezpieczeństwa społeczności lokalnej. Tym samym Autorce można przypisać realny wkład w rozwój teorii

i praktyki bezpieczeństwa w obszarze możliwych zasad współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego a organizacjami pozarządowymi.

Najważniejszą część badań, decydującą o rozwiązaniu problemu głównego, a tym samym wkładu do teorii nauki o bezpieczeństwie, stanowi rozdział piąty: *Możliwości zwiększenia udziału organizacji pozarządowych w zapewnianiu bezpieczeństwa społeczności lokalnych*. Rozdział ten oceniam jako najbardziej twórczy, wyraziście eksponujący uzyskane wyniki badań oraz ich związek z przyjętym celem i problemem badawczym recenzowanej dysertacji. Treści rozdziału zawierają bowiem opis działań i przedsięwzięć angażujących społeczność lokalną we współpracę z samorządem terytorialnym w zakresie zapewniania bezpieczeństwa lokalnego. W rozdziale tym omówiono także uwarunkowania prawno-organizacyjne, finansowe i społeczno-kulturowe działań organizacji pozarządowych na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych wynikające z obowiązujących przepisów prawa międzynarodowego i państwowego, a także zasad funkcjonowania wolnego rynku oraz specyficznej mentalności i postaw polskiego społeczeństwa.

Za szczególnie wartościowy należy uznać duży wysiłek badawczy Doktorantki, która, opierając się na analizie uzyskanego materiału badań empirycznych w postaci wywiadów ustrukturyzowanych z członkami organizacji pozarządowych z regionu piotrkowskiego, reprezentantami władz samorządowych regionu oraz przedstawicielami służb mundurowych regionu, a także wywiadów przeprowadzonych z uznanymi ekspertami w dziedzinie bezpieczeństwa, zaproponowała interesujące propozycje rozwiązań prawno-organizacyjnych, finansowych i społeczno-kulturowych umożliwiających zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych.

W zakończeniu Autorka zawarła refleksję streszczającą zasadniczy dorobek badawczy, przedstawiając często trafne propozycje rozwiązań udoskonalających udział organizacji pozarządowych na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Autorka dowodzi, że brakuje przemyślanych i kompleksowych zasad współpracy między organizacjami pozarządowymi a instytucjami publicznymi i lokalnymi samorządami w tym zakresie. Taki stan rzeczy może poprawić wdrożenie proponowanych zmian w warstwie prawno-organizacyjnej, finansowej i społeczno-kulturowej. Proponowane rozwiązania mogłyby przyczynić się do zwiększenia zaangażowania organizacji pozarządowych w działania na rzecz zapewniania tego bezpieczeństwa. Doktorantka odniosła się także do poziomu osiągnięcia zakładanego celu i wskazała dalsze kierunki badań. Dysertację wieńczy bogata bibliografia i załączniki oraz wykazy wykresów, tabel i rysunków, sporządzone z dużą starannością i niebudzące wątpliwości co do ich merytorycznej poprawności.

Przechodząc do podsumowania oceny merytorycznej, stwierdzam, że treść rozprawy odpowiada ogólnie sformułowanemu tytułowi i w całości jest ukierunkowana na rozwiązanie przyjętych problemów badawczych, a podział treści jest konsekwencją przyjętych założeń metodologicznych. Dokonana ocena układu pracy i struktury podziału treści merytorycznych oraz kolejności rozdziałów jest racjonalna i spójna, stąd też uznaję, że recenzowana rozprawa spełnia wymogi pracy doktorskiej i prezentuje problematykę zawartą w jej tytule.

Całość dysertacji opracowano w sposób czytelny i staranny. Przedstawiane treści merytoryczne zostały wzbogacone wieloma wykresami i rysunkami, co sprawia, że materiał badawczy może być interesujący dla czytelnika.

3. Wnioski końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr. Kamili Jakubczak-Krawczyńskiej, na temat *Organizacje pozarządowe w zapewnianiu bezpieczeństwa społeczności lokalnych regionu piotrkowskiego*, posiada dużą wartość metodologiczną, jak i merytoryczną, co sprawia, że wysoko oceniam recenzowaną rozprawę. Mocną stroną recenzowanej rozprawy jest solidna teoria problemu i szeroko prowadzone badania sondażowe oraz przejrzyste zestawienie uzyskanych wyników. Dysertacja posiada walor rozprawy naukowej i źródła wiedzy o bardzo istotnym dzisiaj obszarze bezpieczeństwa narodowego, jakim jest udział organizacji pozarządowych w kształtowaniu bezpieczeństwa lokalnego. Oceniając całość dysertacji, należy stwierdzić, że prezentowane w niej treści oraz zastosowane podejście metodologiczne świadczą o dużej wiedzy merytorycznej Doktorantki, a także umiejętności do samodzielnego rozwiązywania złożonych problemów naukowych.

Mając na względzie całość przedstawionej oceny, uznaję, że recenzowana rozprawa spełnia ustawowe wymogi dotyczące opracowania rozprawy doktorskiej, stąd też wnoszę o dopuszczenie Pani mgr. Kamili Jakubczak-Krawczyńskiej do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.